

Nota briològica

Una notícia històrica: *Sphagnum papillosum* Lindb. a Santa Fe de Montseny

Creu Casas

Botànica. Facultat de Ciències. Universitat Autònoma de Barcelona. 08193 Barcelona

J.M. Barnola (1921) va comunicar a la Institució Catalana d'Història Natural que el 16 de maig de 1921 havia trobat *Sphagnum cymbifolium* a Santa Fe de Montseny. L'indret era «sortint de Santa Fe en els marges regalats de la part dreta de la carretera que porta a Campins». Com que mai no l'hi hem vist i no podíem comprovar l'autenticitat de la determinació, optarem per excloure-lo de la llista de briòfits del Montseny (Casas 1959-1960 i Casas 1988).

Fa poc, Montserrat Brugués va trobar al Museu de Criptogàmia de París una bona mostra procedent de Santa Fe, recol·lectada per Gros, el 14 de febrer de 1918, i enviada al Museu per P. Font i Quer. P. Allorge la determinà com *Sphagnum cymbifolium*. Ignorem si posteriorment P. Font i Quer tingué esment de la seva identificació. A l'herbari BC de l'Institut Botànic de Barcelona no se n'ha trobat cap duplicat, ni tampoc fou citada per Allorge (1946). Aquesta mostra podria haver confirmat la citació de Barnola, però estudiada de nou per M. Brugués hem comprovat que correspon a *Sphagnum papillosum*. Aquest espècimen mostra una normal vitalitat la qual cosa fa pensar que es trobava en òptimes condicions. Veritablement Barnola va retrobar aquest tàxon ja recol·lectat abans per Gros? No podem saber-ho mentre sigui perdut el seu herbari, però podem pensar que entre 1918 i 1925 no devia ser difícil trobar aquest esfagne a Santa Fe. Però quan hi anaren V. i P. Allorge el 1927 devia ser molt rar o ja no existia.

Segons Cuixart, Suaña i Rubió (1918) un grup d'alumnes de la Facultat de Farmàcia de Barcelona, acompanyats del seu professor el Dr. P. Font i Quer, recol·lectaren durant tres dies del mes de febrer pels vessants del Montseny, des de Gualba fins al cim de les Agudes. De retorn, el dia 14, sortint de Santa Fe vers Sant Celoni per «un camí nou que va per la vall de Gualba després de quinze minuts de marxa fem la primera observació a la cota 1120 m; és una petita turbera amb *Sphagnum* i *Drosera rotundifolia* en una clariana de la fageda». Si, tal com diuen, feren la primera observació després de caminar quinze minuts és ben segur que la turbera no era la mateixa que nosaltres trobà-

rem a les vores de l'embassament amb *Sphagnum subnitens*, sinó una altra més apartada de Santa Fe i que no hem retrobat, potser en el mateix indret indicat posteriorment per Barnola. En Gros els acompanyava per tal de recol·lectar plantes per al jardí del Museu i la mostra enviada al Museu de Criptogàmia de París i recol·lectada per Gros, segons consta a l'etiqueta, correspon a la recol·lecció d'aquell dia. Aquest és el primer testimoni de la presència d'esfagnes al Montseny.

P. i V. Allorge (1946) van visitar Santa Fe de Montseny l'abril de 1927 i en prats turbosos a 1100 m trobaren *Sphagnum acutifolium*. V. Allorge em féu donació d'una part d'aquesta recol·lecció determinada com *Sphagnum acutifolium* Ehrh. var. *flavorubellum*, Wst., actualment inclosa a l'herbari BCB núm. 29884. Després de diverses exploracions, es va tornar a trobar un esfagne al Montseny. Era *Sphagnum subnitens* (Casas 1959-1960 i Casas 1988) en una petita turbera de poc més d'1m² amb *Drosera rotundifolia*, *Dicranum bonjeanii*, *Aulacomnium palustre*, *Climacium dendroides* i *Calliergonella cuspidata*. Aquesta petita superfície amb tan bona representació d'espècies era situada al marge dret de l'embassament, a prop de l'aigua i en una depressió del sòl amb humitat constant. Ara ja no en queda més que un sòl fangós, resultat del trepig constant de la multitud que es desplaça a les vores de l'embassament. En comunicar aquesta nova troballa a V. Allorge, em digué que el 1927 ja trobaren aquest tàxon a les vores d'un torrent, a 1250 m d'altitud.

Considerada la desaparició dels esfagnes a Santa Fe, Panerada, Rosell i Nuet (1981), amb l'afany de retrobar-los, exploraren amb insistència els vessants de la vall i aconseguiren trobar una nova localitat a la vora d'un rierol, on destaca una bona gespa de *Sphagnum subnitens*. El lloc és apartat dels camins i si no es desvia l'aigua ni les operacions forestals la malmeten, promet persistir amb més èxit que en els indrets anteriors.

En resum, abans de l'any 1927 existien en diferents indrets dels voltants de Santa Fe *Sphagnum papillosum* Lindb., *Sphagnum subnitens* Russ. & Warnst. i *Sphagnum nemoreum* Scop. (*S. acutifolium* Ehrh.). Que sapiguem amb certesa ara només s'hi troba *Sphagnum subnitens* i encara en greu perill de desaparició.

Si en el curs d'aquests darrers anys han desaparegut del Montseny dues espècies de *Sphagnum*, actualment altres briòfits segueixen el mateix destí. *Fontinalis squamosa* era comú a la riera de Santa Fe, al pla del darrera de l'hotel, i ara no aconseguim retrobar-la. La bellíssima hepàtica *Trichocolea tomentella* i la molsa *Hookeria lucens* a les vores de l'aigua a Santa Fe estan en situació molt precària. Aquestes espècies i algunes altres es troben en condicions extremes en una petita àrea disjunta de la seva àrea general. Una lleu variació de les condicions ambientals provoca fàcilment la seva eliminació. Caldria tenir-ho en compte i procurar mitjans eficients de protecció.

Agraïments

Aquest treball forma part del projecte PS 88-0019 de la DGICYT.

Bibliografia

- Allorge, V. & Allorge, P. 1946. Notes sur la flore bryologique de la Péninsule Ibérique. X. Muscinées du Sud et de l'Est de l'Espagne. Rev. Bryol. Lichénol. 15: 172-200.
- Barnola, J.M. 1921. Sphagnum cymbifolium al Montseny. Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. any 1921: 98.
- Casas, C. 1959-1960 Aportaciones a la flora briológica de Cataluña. Musgos y hepáticas del Montseny. Anales Inst. Bot. Cavanilles 16: 121-226, 17: 21-174.
- Casas, C. 1986 Briòfits del Montseny. In: El patrimoni biològic del Montseny. Catàleg de flora i fauna 1: 31-39. Servei de Parcs Naturals. Diputació de Barcelona.
- Cuixart, S., Suaña, J.M. & Rubió, F.A. 1918. Una visita al Montseny en ple hivern (11-14 de febrer). Butll. Ints. Cat. Hist. Nat. 18: 111-118.
- Panareda, J.M., Rosell, A. & Nuet, J. 1981. Una mullera amb esfagnes al Montseny. Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. 46: 147-154.